

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА**

МАНІВЧУК ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 656.025.76

**ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНИХ
ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЦЬ**

Спеціальність 08.00.03 - економіка та управління
національним господарством

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Харків-2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській державній академії залізничного транспорту, м. Харків, Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Позднякова Любов Олексіївна,
Українська державна академія залізничного транспорту,
завідувач кафедри «Економіка залізничного транспорту»

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Перерва Петро Григорович,
Національний технічний університет „Харківський
політехнічний інститут, декан економічного факультету,

кандидат економічних наук, доцент
Пономарьова Наталія Миколаївна,
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет, доцент кафедри міжнародної економіки

Захист відбудеться « 06 » вересня 2013 року о 13 год 00 хв на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 064.051.05 в Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна за адресою: 61002, м. Харків, Мироносицька, 1, ауд. 2.12.

З дисертацією можна ознайомитися в Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна за адресою: 61077, м. Харків, пл. Свободи, 4.

Автореферат розісланий « 18 » червня 2013 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.П. Третьак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Транспорт України є однією з головних ланок соціально-економічної системи держави. Він є галуззю матеріального виробництва, що здійснює перевезення людей та вантажів, сукупність транспортних засобів, що забезпечують процес переміщення людей і вантажів різного призначення з одного місця в інше. Основними видами транспорту є сухопутні, повітряні та водні види. Автомобільний транспорт зараз найпоширеніший вид транспорту. Однак цікавою є взаємодія різних видів транспорту, проблема системної взаємодії транспорту залежить від визначення раціонального співвідношення частки цілого, специфічного і загального. Саме від стабільної та ефективної роботи транспорту значною мірою залежить добробут населення, розвиток національної економіки та безпеки держави. Актуальністю даного дослідження є підвищення ефективності роботи комбінованих видів транспортних перевезень. Виникає чимало завдань щодо впровадження нових форм перевезення з метою розвитку транспортного ринку держави. Більш за все нас цікавлять контрейлерні та інтермодальні перевезення на рівні залізничного та автомобільного транспортів, що є комплексним завданням, яке треба вирішувати. Вирішення даних завдань може бути досягнуто за рахунок розроблення методологічних підходів щодо комплексної оцінки ефективності перевезень в Україні.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є наукові праці зарубіжних та українських вчених, які протягом тривалого часу займались вирішенням питань щодо підвищення ефективності роботи автотранспортних підприємств залізничного транспорту, підвищення конкурентоспроможності транспортної системи країни, транспортної логістики, організації та управління внутрішніми і міжнародними перевезеннями. У різний термін часу цим питанням займались такі вітчизняні та закордонні вчені: А. Аветікян, Б. Данилишин, В. Бабич, В. Дикань, В. Шинкаренко, В. Геєць, В. Поповкін, Г. Попов, Д. Стеченко, Є. Ліберман, О. Дейнека, О. Криворучко, П. Куренкова, І. Лукінов, І. Дмитрієв, Л. Позднякова, Л. Антоненко, М. Чумаченко, М. Долішний, С. Резера, С. Дорогунцов, Т. Хачатурова, Ф. Заставний, Д. Бенсон, Дж. Уатхед.

Роботи цих вчених присвячені теоретичним і практичним аспектам щодо обґрунтування комбінованих видів перевезень, розвитку вантажної та комерційної роботи, впровадженню нових форм перевезень, розвитку методологічних підходів щодо комплексної оцінки ефективності перевезень.

Разом з тим, у сучасних умовах подальший розвиток транспортної системи потребує підвищення якості послуг, які надаються.

В дисертаційній роботі запропоновано теоретичні та методичні підходи щодо формування інформаційної бази для оцінки ефективності контрейлерних перевезень, надано оцінку екологічного ефекту, а також обґрунтовано рівень залізничних тарифів по маршруту контрейлерних перевезень з метою підвищення ефективності роботи інтермодальних і комбінованих видів

перевезень. Це стало підставою для вибору теми дисертаційної роботи, визначення предмета, об'єкта і мети дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри «Економіка залізничного транспорту» за темою «Розробка концептуальних підходів щодо проведення реформування залізниці» (номер державної реєстрації 0106U009864), у рамках якої особисто автором запропоновано впровадження на макро, мезо і макрорівнях управління теоретичні підходи щодо взаємодії різних видів транспорту в аспекті підвищення ефективності роботи транспорту України у цілому на підставі сучасних методів стратегічного управління і математичного моделювання.

Мета і завдання дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та концептуальних засад щодо розроблення пропозицій підвищення ефективності роботи автотранспортних підприємств залізничного транспорту за рахунок впровадження комбінованих видів перевезень, необхідних для створення механізму комплексної економічної оцінки ефективності контрейлерних і інтермодальних перевезень.

Поставлена мета обумовила необхідність постановки та вирішення таких завдань:

- дослідити основні напрямки розвитку вантажної та комерційної роботи та виявити недоліки у існуючих системах транспортування;
- проаналізувати динаміку роботи автотранспортних підприємств залізничного транспорту;
- виявити фактори, що стримують процес зростання економічної ефективності від комбінованої роботи транспорту;
- розробити теоретичні основи впровадження нових форм перевезення вантажів;
- узагальнити теоретичні підходи щодо створення, управління та регулювання нових форм доставки вантажів у міжнародному та внутрішньому сполученнях;
- запропонувати механізм та побудувати модель комплексної економічної оцінки ефективності контрейлерних перевезень;
- запропонувати методичні підходи щодо оцінки екологічного ефекту;
- удосконалити теоретико-методологічні підходи щодо розвитку контрейлерних та інтермодальних перевезень на залізничному транспорті України;
- сформувати інформаційну базу для оцінки ефективності контрейлерних перевезень;
- виробити пропозиції щодо обґрунтування рівня залізничних тарифів по маршруту контрейлерних міжнародних транспортних перевезень.

Об'єктом дослідження є процес регулювання міжнародних та внутрішніх транспортних перевезень у системі національного господарства України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів щодо розвитку залізничного транспорту України та

функціонування контрейнерних та інтермодальних перевезень на внутрішньому та міжнародному транспортних ринках.

Методи дослідження. Дисертація адекватно відображає як загально-наукові, так і спеціальні методи наукового пізнання. У результаті дослідження теоретичних засад щодо підвищення ефективності комбінованих видів перевезень використовувалися *методи економіко-математичного моделювання, кореляційно-регресійного аналізу* – при вивченні досвіду і практики комбінованих залізнично-автомобільних видів доставки вантажів; *методи статистичного аналізу* – для вивчення динаміки техніко-економічних показників, структурного аналізу, SWOT-аналізу, економічного аналізу і синтезу – для позиціонування специфічних категорій контрейнерних та інтермодальних перевезень; *графічний метод* - для оформлення результатів проведених досліджень; *метод логічного узагальнення* для уточнення визначення методики щодо комплексної оцінки ефективності перевезень; для утворення формалізованого категорійного апарату – *методи наукової абстракції та узагальнень*.

Інформаційну базу дослідження склали: Закони України щодо залізничного транспорту, статистична база даних Міністерства інфраструктури (Міністерства транспорту та зв'язку України), Міністерства економіки, Держкомстату України, Укрзалізниці, наукові публікації українських та закордонних вчених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні ефективності розвитку контрейнерних і інтермодальних перевезень на залізничному транспорті у взаємодії, зокрема:

вперше

викладено теоретичні основи та запропоновано модель комплексної оцінки ефективності контрейнерних перевезень на підставі логістичної схеми перевезень за участю декількох видів транспорту, стратегія управління якої здійснюється оператором мультимодальних та інтермодальних перевезень;

удосконалено

викладено теоретичні напрямки розвитку та вдосконалення вантажної та комерційної роботи на підставі створення нових форм управління і регулювання, які, на відміну від існуючих, враховують стратегічно важливі народногосподарські транспортні потоки;

розроблені класифікаційні підходи щодо послуг транспорту, які, на відміну від існуючих, класифіковані за ознакою взаємозв'язку з основною діяльністю, за видом споживача послуг, за характером діяльності, пов'язаним з наданням послуг;

уточнено понятійний апарат «система», «єдина система», «ефективність», «ефект», «транспортування», який дотепер не мав єдиної думки;

розроблено основні ознаки інтермодальної транспортної системи змішаних роздільних перевезень, що, на відміну від існуючих, враховує відсутність єдиної транспортної системи фрахту і послідовну схему взаємодії учасників транспортних перевезень;

розроблено механізм ефективного розвитку контрейлерних та інтермодальних перевезень та теоретично обґрунтовано та розроблено підходи щодо перебудови тарифів на міжнародних транспортних перевезеннях які, на відміну від існуючих підходів побудовані з урахуванням верхньої і нижньої їх межі тарифної складової та рентабельності;

отримало подальший розвиток

визначено елементи транспортної логістики та побудовано алгоритм оптимального транспортування, який, на відміну від існуючих, збудований на підставі розробки науково-обґрунтованих пропозицій щодо рівня залізничних тарифів по маршруту контрейлерних перевезень;

розроблено теоретичні підходи щодо комплексної оцінки ефективності перевезень, які відрізняються від існуючих тим, що розроблена модель передбачає варіанти транспортування комбінованим та інтермодальним методами;

алгоритм комплексної оцінки економічної ефективності перевезень щодо доцільності розвитку контрейлерних та інтермодальних перевезень конкретного типу на певному напрямку у сучасних конкурентних умовах;

методичні підходи щодо оцінки екологічного ефекту від впровадження контрейлерних та інтермодальних перевезень у міжнародному сполученні.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що розроблені пропозиції та сформовані висновки і узагальнення дисертаційної роботи доведені до логічного завершення і можуть бути враховані та використані у процесі комбінованих залізнично-автомобільних видів перевезень, що дозволить в певній мірі підвищити ефективність функціонування як залізничного транспорту, так і економіки України в цілому.

Результати дисертаційного дослідження полягають в тому, що сукупність наукових надбань створює теоретичну та методичну бази подальшого наукового пошуку та аналізу проблем щодо контрейлерних та інтермодальних видів перевезень залізничного транспорту як галузі національної економіки, розроблені рекомендації щодо їх впровадження набули практичного використання у Південній залізниці (акт впровадження від 9 серпня 2012 року)

Теоретичні та методичні розробки, запропоновані у дисертації, використовуються в навчальному процесі при викладанні дисциплін „Основи економіки залізничного транспорту”, „Економіка залізничного транспорту”, „Планування діяльності підприємств залізничного транспорту”, кафедрою „Економіка залізничного транспорту” УкрДАЗТ на факультетах економіки транспорту та управління процесами перевезень, а також в структурних підрозділах Навчально-наукового інституту перепідготовки і підвищення кваліфікації (НН ІППК) УкрДАЗТ (акт впровадження від 23 травня 2012 року).

Обґрунтованість і достовірність положень, висновків і рекомендацій забезпечується використанням при проведенні досліджень класичних методів системного аналізу, безпосереднього обліку, динамічних рядів, методів соціологічних досліджень у сфері економіки. Отримані дані не суперечать опублікованим результатам науково-дослідних робіт, а також відкритим статистичним даним по залізницях України.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, в якому викладено авторський підхід до теоретичних та методичних підходів щодо контрейлерних та інтермодальних перевезень залізничного транспорту України.

Всі наукові результати, що викладені в дисертації, отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в роботі використані лише ті положення та ідеї, що є результатом особистих досліджень. Особистий внесок здобувача в наукові результати, що виконані у співавторстві, є таким: у науковій праці [2] здобувачу належить авторський підхід до розробки моделі підготовки кадрів щодо впровадження інтермодальних перевезень; [3] здобувачу належить авторський підхід до систематизації наукових підходів та особливостей проведення реформування щодо комбінованих залізничних перевезень та підвищення конкурентоспроможності залізничного транспорту.

Апробація результатів роботи. Основні результати та висновки дисертаційного дослідження доповідались та отримали позитивну оцінку на: Другій Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економіки и управления на железнодорожном транспорте» (Харків, УкрДАЗТ, 2007); Першій Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетинг і логістика в системі менеджменту пасажирських перевезень на залізничному транспорті» (Донецьк, Укрзалізниця, 2008 р.); Міжнародній науково-технічній конференції університету «Стратегії і динаміка відтворення основних фондів: тенденції, аспекти, моделі економічного розвитку» (Харків, ХНУ ім. Каразіна, 2009 р.); 71 Міжнародній науково-технічній конференції «Проблеми економіки транспорту» (Харків, УкрДАЗТ, 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми економіки і менеджменту» (Львів, Національний університет «Львівська політехніка», 2011 р.); Другій Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетинг і логістика в системі менеджменту пасажирських перевезень на залізничному транспорті» (Донецьк, Укрзалізниця, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми управління підприємствами торгівлі та ресторанного бізнесу в умовах інноваційного розвитку» (Харків, ХДУХТ, 2011 р.); 7 Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Проблеми економіки и управления на железнодорожном транспорте:» (Київ, ДЕУТУТ, 2011 р.); Третій Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку підприємств в умовах світової економічної інтеграції» (Харків, ХНУБА, 2011 р.); 74 Міжнародній науково-технічній конференції кафедр академії, інженерно-технічних працівників залізниць, підприємств та організацій України та інших країн (Харків, УкрДАЗТ, 2012 р.).

Публікації за результатами дослідження. Основні аспекти роботи викладено у 17 наукових працях: з них 7 статей - у наукових фахових виданнях обсягом 2,85 д.а. і 9 тез доповідей обсягом 1,56 д.а. Загальний обсяг складає 4,41 д.а., з них особисто викладено автором 3,98 д.а.

Структура і обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, переліку використаних джерел (211

найменувань) та додатків. Основний зміст роботи викладено на 171 сторінках. Робота містить 27 таблиць, 24 рисунки та додатки на 34 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність теми, сформовано мету і завдання роботи, визначено об'єкт і предмет дослідження, а також наукову новизну і практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію результатів дослідження.

Перший розділ «Методичні підходи щодо проблеми підвищення ефективності роботи автотранспортних підприємств залізничного транспорту» присвячений теоретичним результатам авторського осмислення теоретичних та методичних підходів щодо впровадження нових видів перевезень.

Досліджено основні напрямки розвитку та вдосконалення управління економікою з метою підвищення ефективності роботи залізничного транспорту вантажної та комерційної роботи. Розглянуто та вивчено місце і роль транспорту в структурі суспільного виробництва. Розроблені класифікаційні підходи щодо транспортних послуг, які основані на взаємозв'язку з основною діяльністю.

Виявлено особливості конкуренції автомобільного та залізничного видів транспорту. Доведено, що удосконалення взаємодії цих видів транспорту є актуальним і потребує подальшого вдосконалення і розвитку.

Вивчено, систематизовано та удосконалено понятійний апарат: «система», «єдина транспортна система», «ефективність», «ефект», «транспортування», «транспортна логістика» в контексті взаємодії.

Теоретично обґрунтовано розподіл транспортних систем та виявлено їх основні ознаки. Побудовано ієрархічну піраміду технології та організації перевезень. Виявлено, основні принципи функціонування та переваги інтермодальної транспортної системи.

Проаналізовано вітчизняний та закордонний досвіди комбінованих видів доставки вантажу. Виявлено що застосування логістики у країнах з ринковою економікою супроводжується зміною політики в галузі транспорту. Систематизовано логістичну організацію перевезень за участю кількох видів транспорту та виявлено, що єдина функція управління наскрізним матеріальним потоком відсутня. Узгодженість ланок у просуванні інформації та фінансових потоків об'єктивно низька через відсутність координації дій між учасниками процесу перевезень на внутрішньому та зовнішньому транспортних ринках.

Вивчено та доведено, що логістична організація перевезень за участю кількох видів транспорту принципово відрізняється від традиційних перевезень. Розроблено порівняльну характеристику даних підходів щодо перевезення та управління ними на державному рівні.

Виявлено, що для покращення результатів роботи транспортної системи України не тільки в межах держави, а і у складі світової транспортної системи

необхідно зробити ретельний аналіз існуючих методів і форм доставки вантажів. Основою цього напрямку є розгляд основних конкуруючих видів транспорту з точки зору інтеграції для більш ефективної організації перевезень.

Розроблено теоретичні підходи щодо впровадження інтегрованого підходу до управління процесами перевезень та запасами у каналах сфери обігу.

Зазначене дає змогу стверджувати про необхідність проведення комплексного аналізу основних показників роботи автотранспортних підприємств залізничного транспорту з метою надання об'єктивної оцінки їх сучасного стану.

У другому розділі *«Аналіз роботи автотранспортних підприємств залізничного транспорту»* зроблено аналіз динаміки основних показників роботи автотранспортних підприємств залізничного транспорту з метою надання загальної оцінки щодо його діяльності. Зазначений аналіз виконаний у динаміці за період 2006-2011 рр. на базі автотранспортних підприємств українських залізниць. Мета аналізу пов'язана з вивченням тенденції роботи даних підприємств щодо досліджуваних показників. Результати проведеного аналізу обсягових показників роботи автотранспортних підприємств свідчать, що робота за останні роки погіршувалась. Взагалі за всі проаналізовані роки спостерігається зниження вантажообігу. Це пояснюється спадом обсягів виробництва народного господарства. Встановлено, що причиною падіння вантажообігу є: збільшення середньої відстані перевезень; відсутність необхідного спеціалізованого рухомого складу; відсутність необхідної документації (санітарних паспортів, дозвільних документів на перевезення небезпечних вантажів і т.ін.).

На зниження вантажообігу автотранспортних підприємств залізничного транспорту суттєво вплинула недостача трудових ресурсів.

За проаналізовані роки продуктивність праці зменшилась на 4,5 %, що пов'язано зі зменшенням обсягу перевезень у зв'язку зі світовою кризою.

Відсоток заробітної плати працівників автотранспортних підприємств за дані роки теж зростає. Однак зростання заробітної плати відбулося не в залежності від темпів зростання продуктивності праці. Тобто враховувались темпи інфляції економіки, а не впровадження ефективних методів підвищення продуктивності. Це у свою чергу негативно вплинуло на розвиток, організацію технічної бази підприємства .

Експлуатаційні витрати за аналізований період мали тенденцію до зростання (77,8 %), що у свою чергу призвело до підвищення собівартості.

Аналізуючи роботу дохідної частини підприємства у даний період, встановлено, що спостерігається тенденція до незначного її зниження, однак, враховуючи, що автотранспортні підприємства залізничного транспорту виконують послуги не тільки з обслуговування залізничних підприємств, а й іншу транспорту роботу, сторонні доходи – знизилися на

50, 5 %, доведено, що цьому транспортних засобів.

Результати проведеного стверджувати що автотрансп за аналізований період часу рахунок впровадження нових призупинення роботи одних

Тому у подальшому до автотранспортних підприємств застосування наявної техніки для утворення єдиного циклу

У третьому розділі «Р ефективності роботи інте

перевезень» було розроблено теоретичні основи впровадження нових форм перевезення вантажів. Було відзначено транспортний транзит різних країн та частка розвитку українського транзиту. Виявлено основні відомості про роботу транзиту, що враховуються при виборі виду транспорту, а також структуру витрат за видами транспорту.

Дослідженням встановлено, що вибір перевезень залежить від ряду чинників, які враховуються при визначенні виду транспорту. Методичний підхід, який було розроблено, свідчить, що існує шість основних критеріїв, які впливають на вибір виду транспорту: час доставки; вартість перевезень; просторова доступність; здатність перевозити різні вантажі; частота відправлень вантажу. Однак приймати рішення щодо вибору виду транспортного засобу лише на підставі аналізу основних чинників помилково. Остаточне рішення приймається на підставі техніко-економічних розрахунків.

Розроблено методологічні підходи щодо комплексної оцінки ефективності перевезень. На підставі цього було розроблено моделі різних видів перевезень з використанням залізничного та автомобільного транспортів з техніко-економічним обґрунтуванням раціонального розподілу перевезень вантажів між ними. Користуючись даними принципами, можна розглядати можливі варіанти доставки вантажів різними видами транспорту при розробленні проектів на будівництво, реконструкцію, розширення та технічне переобладнання підприємств і об'єктів. Дані розрахунки можуть бути використані для контрольних перевірок розрахунків для визначення економічного ефекту, отриманого у результаті переключення перевезень з залізничного на автомобільний транспорт і вибору найбільш ефективної схеми перевезень.

Науково обґрунтована процедура проведення економічного аналізу варіантів контейнерних перевезень як частини транспортно-технологічної системи комбінованих залізнично-автомобільних перевезень та створений алгоритм комплексної оцінки (рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм комплексної оцінки економічної ефективності варіантів контрейлерних та інтермодальних перевезень

Згідно з запропонованим алгоритмом, весь процес розрахунку й аналізу показників ефективності можна розбити на чотири етапи. Першому етапу передують встановлення критеріїв, згідно з якими будуть формуватися варіанти контрейлерних та інтермодальних перевезень. На другому етапі проводиться оцінка їх ефективності на народногосподарському та галузевому рівнях. На третьому етапі відповідно до запропонованого алгоритму необхідно визначити економічний ефект від впровадження контрейлерної та інтермодальної технологій, що виникає у вантажовласника, і ефект на рівні держави (економічний, екологічний, соціальний). На четвертому етапі здійснюється оцінка перевезень, які є найбільш значущими. Вирішуються питання про ефективність варіанта контрейлерних та інтермодальних перевезень для безпосередніх їх учасників, тобто для автоперевізників в особі автотранспортних підприємств залізничного транспорту і для залізничного транспорту.

У процесі дослідження було встановлено та доведено, що ефективність контрейлерних та інтермодальних перевезень на залізничному транспорті нерозривно пов'язана з ефективністю використання рухомого складу автомобільного транспорту.

При оцінці економічної ефективності контрейлерних перевезень на народногосподарському рівні враховано ефект від економії грошових коштів бюджетів різних рівнів, що направляються на реконструкцію і технічне утримання автомобільних магістралей. Адже одним з переваг контрейлерних перевезень є значне зниження завантаженості автодоріг державного і регіонального значення.

Розраховано і оцінено ефект на початку і в кінці транспортного інтермодального ланцюжка, що включає перевезення різними видами транспорту (в тому числі і контрейлерні перевезення).

Для автоперевізників підприємств залізничного транспорту контрейлерні перевезення забезпечують скорочення витрат та підвищення якості обслуговування вантажовласників за рахунок використання удосконаленої технології перевезення, залучення додаткового обсягу перевезень і збільшення доходів від перевезень.

Встановлено, що основним чинником для розрахунку економічної ефективності інтегрованих видів перевезень є залізничний тариф на контрейлерні та інтермодальні перевезення. Визначено роль держави у формуванні тарифів на контрейлерні та інтермодальні перевезення, які узгоджуються на галузевому, національному та міждержавному рівнях. Розроблені та науково-обґрунтовані системи комплексної оцінки ефективності інтегрованих перевезень (рис. 2).

Дана система та запропонований алгоритм дозволяють з'єднати окремі методики в комплексну систему економічної оцінки економічної

ефективності інтегрованих видів перевезень як заходи загальнотранспортного і загальнодержавного значення.

Запропоновано методику оцінки економічного ефекту від зниження шкоди, що завдається навколишньому середовищу великовантажними автомобілями при контрейлерних перевезеннях. Дана методика заснована на загальних принципах оцінки екологічної ефективності на транспорті з урахуванням особливостей, пов'язаних з технологією здійснення контрейлерних перевезень.

Екологічний ефект це результат розрахований, як показник відверненої шкоди, тобто зниження шкідливого впливу на навколишнє середовище автомобільним транспортом, що використовується при контрейлерній технології перевезення.

Рис. 2. Схема показників комплексної оцінки ефективності від впровадження інтегрованих перевезень

Розділ 4 «Теоретичне обґрунтування ефективності розвитку контрейлерних та інтермодальних перевезень на залізничному транспорті України у міжнародному сполученні». На підставі узагальнення теоретичних, методичних, практичних підходів розроблено інформаційну базу для оцінки ефективності інтегрованих видів перевезень, характеристику основних передбачуваних маршрутів організації контрейлерних та інтермодальних перевезень з визначенням розрахункових обсягів перевезення на ближню та дальню перспективи (табл. 1). Розраховано експлуатаційні витрати на маршрутах, що розглядається при впровадженні контрейлерних перевезень.

Таблиця 1

Розрахунок ефективності від впровадження міжнародних маршрутів контрейлерних перевезень

Маршрут	Протяжність	Об'єм склади за добу	Кількість оборотів за рік	Кількість перевезених контр. за оборот одного складу	Кількість складів на маршруті	Розрахунковий обсяг перевезень, контр/р.	Ефективність від впровадження контрейлерів, тис. грн/р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Харків - Кошице	1462	3,0	121	60	2	14520	12860
Харків – Турку	2715	6,0	60	60	2	7200	5318
Харків – Галац	1194	3,0	121	60	2	14520	11131
Харків - Урумчі	5204	11,0	33	60	2	3960	2310
Всього						39930	31619

На ближню перспективу пропонується створення на кожному напрямку по одному контрейлерному поїзду кожною залізницею. На середню перспективу успішне функціонування системи контрейлерних перевезень передбачено у міжнародних напрямках з великим обсягом перевезень та підвищенням ефективності.

Зроблено науково-економічне обґрунтування, а також розроблено модель розрахунку витрат. Отримані величини витрат на прямі автомобільні перевезення на різних напрямках дозволяють виконати обґрунтування верхньої межі залізничного тарифу на контрейлерні та інтермодальні перевезення та зробити оцінку економічної ефективності усіх перевезень для усіх перевізників.

Розраховано та обґрунтовано рівень залізничних тарифів по маршруту контрейлерних перевезень, враховуючи як верхню, так і нижню межі тарифів за

умов різної рентабельності контрейлерних перевезень залізничним і автомобільним транспортом. Визначено повну величину тарифної плати по маршруту перевезення, включаючи тариф і додаткові збори по українських залізницях до прикордонних переходів, тариф і збори на іноземних територіях.

На підставі статистичної бази даних розробленого методичного підходу та схеми вантажообігу було побудовано тариф на контрейлерні перевезення та розраховано ефективність на галузевому та державному рівнях. Доведено, що окупність капітальних вкладень здійснюється за період часу менший, ніж за нормативний. Це дає підстави для забезпечення інвестування. Розрахунки, проведені на основі обліку потоків грошових коштів при функціонуванні системи контрейлерних та інтермодальних перевезень забезпечують чистий дохід без врахування дисконтування у сумі 575479,61 тис.грн. з врахуванням дисконтування - 536032,97 тис.грн.

За результатами розрахунків та наданого графіка чистих доходів проекту з організації контрейлерних та інтермодальних перевезень визначаються чисті потоки грошових коштів і строки окупності капіталовкладень (табл. 2).

Таблиця 2

**Показники економічної ефективності контрейлерних перевезень
за технологічними варіантами**

Показники	Без урахування дисконтування	З урахуванням дисконтування
Чистий дохід (інтегральний ефект), тис. грн	575479,61	536032,97
Строк окупності капіталовкладень, рр.	2,16	2,18

Результати розрахунків показали, що контрейлерні та інтермодальні перевезення по залізниці на відстань більше ніж 350,0 км (перевезення автопоїздів) є більш вигідними, ніж пряме автомобільне перевезення на ту саму відстань.

Доведено, що при передачі автотранспортних засобів для перевезення по залізницях в складі контрейлерних поїздів по маршрутах, що розглядаються у роботі річна величина попередженої шкоди навколишньому середовищу складе 7248,4 тис. грн.

Дослідженням доведено, що значні капітальні вкладення у розвиток вітчизняних контрейлерних та інтермодальних перевезень мають термін окупності близько 6 років. Крім цього, держава отримує значний економічний та соціальний ефекти у повному обсязі, екологічний ефект отримують: держава за прискорення маси вантажів у шляху; залізничний транспорт – ефект від збільшення вантажів та прискорення обігу вагонів та поїздів; автомобільний транспорт – за рахунок економічного та соціального ефектів та за рахунок роботи у міжнародному сполученні.

ВИСНОВКИ

1. Вивчено вітчизняний та закордонний досвід шляхів підвищення ефективності роботи автотранспортних підприємств залізниць та систематизовано основні недоліки та переваги існуючої системи.

2. Розроблені класифікаційні підходи щодо послуг транспорту, які відрізняються від існуючих за ознакою взаємозв'язку з основною діяльністю, за видом споживача послуг, за характером діяльності, пов'язаним з наданням послуг.

3. Уточнено понятійний апарат «система», «єдина система», «ефективність», «ефект», «транспортування», який дотепер не мав єдиного визначення, та використовується у взаємодії на галузевому, народногосподарському та міжнародному рівнях.

4. Зроблено систематизований комплексний аналіз роботи автотранспортних підприємств залізничного транспорту. На підставі цього доведено, що робота потребує докорінних змін, які пов'язані з формами, методами та принципами транспортування.

5. На підставі теоретичного обґрунтування та результатів комплексного аналізу автотранспортного підприємства залізничного транспорту запропоновано теоретичні основи впровадження нових форм перевезення.

6. Розроблено теоретичні підходи щодо впровадження інтегрованого підходу до управління процесами перевезень та запасами у каналах сфери обігу.

7. Розроблено теоретичні підходи щодо комплексної оцінки ефективності перевезень. Дана модель передбачає варіанти транспортування комбінованим і інтермодальним методами.

8. Розроблено основні ознаки інтермодальної транспортної системи змішаних роздільних перевезень, що враховує відсутність єдиної транспортної системи фракту і послідовну схему взаємодії учасників транспортних перевезень.

9. Розроблено логістичну схему логістичних перевезень за участю декількох видів транспорту на принципі здійснення оператором мультимодальних та інтермодальних перевезень. На підставі даної схеми розроблена порівняльна характеристика змішаних та мультимодальних видів перевезень.

10. Визначено елементи транспортної логістики та побудовано алгоритм транспортування, який збудований на підставі розробки теоретичних основ, логістичні підходи щодо впровадження інтермодальних і контрейлерних перевезень, які доповнюються системою показників для комплексної оцінки їх ефективності, та галузеві підходи.

11. Розроблено розрахунок показників екологічної ефективності контрейлерних та інтермодальних перевезень автопоїздів на ближню та дальню перспективи. Як народногосподарський та міжнародний ефект виступає екологічний ефект, який пов'язаний зі зменшенням викидів шкідливих речовин, та соціальний, пов'язаний зі зменшенням захворювань населення.

12. Розроблено теоретичні підходи щодо ефективності впровадження контрейлерних та інтермодальних перевезень на підставі формування інформаційної бази, яка включає в себе організацію маршрутів залізничних

контрейлерних перевезень, структуру, характер і характеристику перевезень. Визначено витрати на перевезення автопоїздів у початково-кінцевих операціях та операціях руху. Встановлено, що значна економія буде досягнута на початково-кінцевих операціях.

13. Зроблена порівняльна характеристика витрат на охорону вантажів та додаткових витрат на утримання контрейлерного майданчика.

14. Зроблені теоретичні обґрунтування та розроблені підходи щодо перебудови тарифів на міжнародних транспортних перевезеннях з урахуванням верхньої і нижньої їх межі та різної норми рентабельності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

- статті у наукових фахових виданнях:

1. Манівчук В.В. Разработка эффективной основы инвестиционной и амортизационной политики [Текст] / В.В. Манівчук // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – Харків: УкрДАЗТ, 2007. Вип. 18. – С.123-124.
2. Позднякова Л.А. Модель эффективности подготовки кадров в Украине [Текст] / Л.А. Позднякова, В.В. Манівчук // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – Харків: УкрДАЗТ, 2007. Вип. 19-20. – С.88-96.
3. Ланський Д.В. Вплив ефективності роботи залізничних перевезень на конкурентоспроможність залізничного транспорту [Текст] / Д.В. Ланський, В.В. Манівчук // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. Вип. 22. – С.66-67.
4. Манівчук В.В. Перспективи інтермодальних та комбінованих видів доставки вантажів в рамках єдиної транспортної системи України [Текст] / В.В. Манівчук // Проблеми економіки транспорту: збірник науково-практичних статей: [ДЕТУТ]. Сер. Економіка і управління. – 2009. – Вип. 16. – С. 98-99.
5. Манівчук В.В. Розвиток мережі регіональних транспортно-логістичних центрів [Текст] / В.В. Манівчук // Проблеми економіки і управління на залізничному транспорті: збірник науково-практичних статей: [ДЕТУТ]. Сер. Економіка і управління. – 2010. – Вип. 18. – С.66-67.
6. Манівчук В.В. Пути реформирования и приватизации железнодорожного транспорта [Текст] / В.В. Манівчук // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна: збірник науково-практичних статей. – Харків: ХНДУ, – 2011. - Вип. 840. – С. 187-190.
7. Манівчук В. В. Аналіз тарифної політики залізничного транспорту [Текст] / В. В. Манівчук // Вісник економіки транспорту і промисловості збірник науково-практичних статей: - Харків: УкрДАЗТ, 2011. Вип. 34. – С.91-92.

- тези доповідей на конференціях:

8. Манівчук В.В. Особенности целесообразности проведения реформирования железнодорожного транспорта Украины [Текст] / В.В. Манівчук // Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте: тези доповідей 2

- Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків, УкрДАЗТ, 2007. – С. 55-56.
9. Манівчук В.В. Логістичні підходи щодо управління структурним підрозділом залізниці [Текст] / В.В. Манівчук // Маркетинг і логістика в системі менеджменту пасажирських перевезень на залізничному транспорті: тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк, Укрзалізниця, 26-27 квітня 2008 р. – С. 54.
  10. Манівчук В.В. Шляхи реформування та приватизації залізничного транспорту [Текст] / В.В. Манівчук // Стратегії і динаміка відтворення основних фондів: тенденції, аспекти, моделі економічного розвитку: Збірник матеріалів Міжнародній науково-технічної конференції університету – Харків, ХНУ, 20 - 21 січня 2009р. – С. 99.
  11. Манівчук В.В. Шляхи зниження собівартості перевезень автомобільним транспортом [Текст] / В.В. Манівчук // Проблеми економіки транспорту: Збірник матеріалів 71 Міжнародної науково технічної конференції. - Харків, УкрДАЗТ, 22-24 квітня 2009 р. – С. 82.
  12. Манівчук В.В. Логістичні підходи щодо взаємодії автомобільного і залізничного транспорту [Текст] / В.В. Манівчук // Маркетинг і логістика в системі менеджменту пасажирських перевезень на залізничному транспорті: Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк, Укрзалізниця, 2011р. – С. 51.
  13. Манівчук В.В. Підвищення ефективності ресторанного бізнесу на залізницях [Текст] / Позднякова Л.О., Сліпченко О.Л., Манівчук В.В. // Проблеми управління підприємствами торгівлі та ресторанного бізнесу в умовах інноваційного бізнесу: Тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції. - Харків, ХДУХТ, 2011 - С. 228-229.
  14. Манівчук В.В. Удосконалення теоретичних підходів щодо фінансової логістики на транспорті [Текст] / В.В. Манівчук // Сучасні проблеми економіки і менеджменту: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів, НУ Львівська політехніка», 2011. - С. 92-93.
  15. Манівчук В.В. Перспективні напрямки розвитку пасажирських перевезень [Текст] / В.В. Манівчук // Тези доповідей 7 Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Проблеми економіки и управління на залізничному транспорті:». – Київ, ДЕТУТ, 2011р. – С. 57-60.
  16. Манівчук В.В. Шляхи підвищення ефективності роботи за рахунок зниження собівартості [Текст] / В.В. Манівчук // тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку підприємств в умовах світової економічної інтеграції». - Харків, ХНУБА, 2011р. - С. 115-116.
  17. Манівчук В.В. Контрейлерні перевезення в логістичному ланцюзі [Текст] / В.В. Манівчук // тези доповідей 74 Міжнародної науково-технічної конференції кафедр академії, інженерно-технічних працівників залізниць, підприємств та організацій України та інших країн. Харків, УкрДАЗТ, 2012 р. – С. 68.

АНОТАЦІЯ

Манівчук В.В. Шляхи підвищення ефективності автотранспортних підприємств залізниць. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 - економіка та управління національним господарством – Українська державна академія залізничного транспорту, МОН України, Харків, 2013.

Дисертаційне дослідження присвячено вирішенню проблем підвищення ефективності роботи комбінованих видів транспортних перевезень. Запропоновано впровадження нових форм перевезення з метою розвитку транспортного ринку держави. Комплексним завданням даного дослідження є контрейлерні перевезення на рівні залізничного та автомобільного транспортів. Вирішення даних завдань було досягнуто за рахунок розроблення методологічних підходів щодо комплексної оцінки ефективності перевезень в Україні. Проаналізовано вітчизняний та закордонний досвіди комбінованих видів доставки вантажу. Виявлено, що застосування логістики у країнах з ринковою економікою супроводжується зміною політики в галузі транспорту. Зроблено аналіз динаміки основних показників роботи автотранспортних підприємств залізничного транспорту з метою надання загальної оцінки щодо його діяльності. Отримано основні відомості про роботу транзиту що враховуються при виборі виду транспорту, а також структуру витрат за видами транспорту. Розроблено методологічні підходи щодо комплексної оцінки ефективності перевезень. На підставі цього було розроблено моделі різних видів перевезень з використанням залізничного та автомобільного транспортів з техніко-економічним обґрунтуванням раціонального розподілу перевезень вантажів між залізничним та автомобільним транспортом. Запропоновано методіку оцінки економічного ефекту від зниження шкоди, що завдається навколишньому середовищу великовантажними автомобілями при контрейлерних перевезеннях. Дана оцінка економічної ефективності контрейлерних перевезень, а також їх прискорення. Розроблено характеристику основних передбачуваних маршрутів організації контрейлерних перевезень з визначенням розрахункових обсягів перевезення на період впровадження нової системи перевезень. Обґрунтовано рівень залізничних тарифів по маршруту контрейлерних перевезень.

Ключові слова: залізничний транспорт, автотранспорт, логістична система, транспортна система, єдина система, транспортування, економічний ефект, міжнародне сполучення, контрейлерні та інтермодальні перевезення, транзит, екологічна ефективність, залізничний контрейлерний тариф.

АННОТАЦИЯ

Манивчук В.В. Пути повышения эффективности автотранспортных предприятий железных дорог. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 - экономика и управление национальным хозяйством - Украинская государственная академия железнодорожного транспорта, МОН Украины, Харьков, 2013.

Диссертационное исследование посвящено решению проблем повышения эффективности работы комбинированных видов транспортных перевозок. Предложено внедрение новых форм перевозки с целью развития транспортного рынка государства. Комплексной задачей данного исследования являются контрейлерные перевозки на уровне железнодорожного и автомобильного транспортов. Решение данных задач было достигнуто за счет разработки методологических подходов к комплексной оценке эффективности перевозок в Украине. Проанализированы отечественный и зарубежный опыты комбинированных видов доставки груза. Выявлено, что применение логистики в странах с рыночной экономикой сопровождается изменением политики в области транспорта. Сделан анализ динамики основных показателей работы автотранспортных предприятий железнодорожного транспорта с целью предоставления общей оценки его деятельности. Выявлены основные сведения о работе транзита, учитываемые при выборе вида транспорта, а также структура затрат по видам транспорта. Разработаны методологические подходы к комплексной оценке эффективности перевозок. На основании этого были разработаны модели различных видов перевозок с использованием железнодорожного и автомобильного транспортов с технико-экономическим обоснованием рационального распределения перевозок грузов между железнодорожным и автомобильным транспортом. Предложена методика оценки экономического эффекта от снижения ущерба, наносимого окружающей среде большегрузными автомобилями при контейнерных перевозках. Дана оценка экономической эффективности контейнерных перевозок, а также их ускорения. Разработана характеристика основных предполагаемых маршрутов организации контейнерных перевозок с определением расчетных объемов перевозки на период внедрения новой системы перевозок. Обоснован уровень железнодорожных тарифов по маршруту контрейлерных перевозок.

Ключевые слова: железнодорожный транспорт, автотранспорт, логистическая система, транспортная система, единая система, транспортировки, экономический эффект, международное сообщение, контрейлерные и интермодальные перевозки, транзит, экологическая эффективность, железнодорожный контрейлерный тариф.

ANNOTATION

Manivchuk V.V. Ways to improve the railway transport enterprises. - The Manuscript

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.03 - Economics and Management of National Economy - Ukrainian State Academy of Railway Transport, Ministry of Education of Ukraine, Kharkov, 2013.

The thesis is devoted to solving problems is to increase the efficiency of the combined transport modes. Proposed the introduction of new forms of transportation in order to promote the state of the transport market. The complex task of this study is to piggyback on the level of rail and road transports. These tasks were accomplished through the development of methodological approaches to integrated assessment of the efficiency of transport in Ukraine. Analyzed domestic and foreign experience of combined tests of delivery. Found that the application of logistics in market economies is accompanied by changes in transport policy. The analysis of the dynamics of the main indicators of rail transport companies in order to provide an overall assessment on its activities. The basic information on transit into account when choosing a mode of transport, as well as the cost structure by mode of transport. Methodological approaches to integrated assessment of the efficiency of transportation. On the basis of what has been developed models of different types of traffic using the road and rail transports feasibility of rational distribution of freight between rail and road. The technique of evaluating the economic impact of reducing the damage caused to the environment by heavy vehicles for container transport. The assessment of the economic efficiency of container transport, as well as their speed. Designed description of the main possible routes of container traffic with the definition of the calculated volume of traffic on the period of the introduction of new transportation system. Justify the level of rail fares on the route piggyback.

Keywords: railway transport, road transport, logistics system, transport system, a unified system of transportation economic impact, international communication, piggy and intermodal transportation, transit, environmental efficiency, rail contrailer rate.

МАНІВЧУК ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ

**ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНИХ
ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЦЬ**

08.00.03 - економіка та управління національним господарством

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Надруковано згідно з оригіналом автора

Відповідальний за випуск к.е.н., доц. Гриценко Н.В.

Підписано до друку 05.06. 2013 р. Формат паперу 60*84 1/16.

Папір для розмножувальних апаратів.

Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,25.

Замовлення №   Тираж 100. Безкоштовно.

Видання УкрДАЗТу. Свідоцтво ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

61050, м. Харків - 50, пл. Фейербаха, 7

Друкарня УкрДАЗТу, 61050, м. Харків - 50, пл. Фейербаха, 7